

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

۳۳۸
۲
۱

۱۰/۲۰

روان‌شناسی در قرآن

مناهییم و آموزه‌ها

حجت‌الاسلام دکتر محمد کویلی

با همکاری

حجت‌الاسلام علی‌احمد پناهی

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

پاییز ۱۳۹۳

www.ketab.ir

کاویانی، محمد، ۱۳۴۱ -

روان‌شناسی در قرآن؛ مفاهیم و آموزه‌ها / محمد کاویانی. - قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۳.
دوازده، ۳۱۶ص: جدول، نمودار. - (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ ۲۸۴: روان‌شناسی؛ ۲۷)

ISBN: 978-600-298-025-0

بها: ۹۸۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. [۲۸۳]-۲۸۹؛ همچنین به صورت زیرنویس.
نمایه.

۱. قرآن - روان‌شناسی. الف. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. ب. عنوان.

۱۳۹۳ ۹/۲ ک/۲۵/۱۰۳ BP ۲۸۵/۲۹۷

شماره کتابشناسی ملی

۳۶۲۹۴۴۶

روان‌شناسی در قرآن؛ مفاهیم و آموزه‌ها

مؤلفان: حجت‌الاسلام دکتر محمد کاویانی با همکاری حجت‌الاسلام علی محمد باقری (فصل هشتم: سلامت روانی)

ویراستار: سعیدرضا علی‌عسکری

ناشر: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

صفحه‌آرایی: کاما

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۳

تعداد: ۲۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: سعیدی

چاپ: قم - جعفری

قیمت: ۹۸۰۰ تومان

کلیه حقوق برای پژوهشگاه حوزه و دانشگاه محفوظ و نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

قم: ابتدای شهرک پردیسان، بلوار دانشگاه، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۰۲۵ - ۳۲۱۱۱۱۰۰ (انتشارات: ۰۲۵ - ۳۲۱۱۱۳۰۰) شماره: ۳۲۸۰۳۰۹۰

ص.ب. ۳۱۵۱ - ۳۲۱۸۵ ● تهران: خ انقلاب، بین وصال و قدس، نش کوی آسکو، تلفن: ۰۲۱ - ۶۶۴۰۲۶۰۰ و ۶۶۹۷۸۹۲۰

Website: www.rihu.ac.ir

Email: info@rihu.ac.ir

سخن پژوهشگاه

پژوهش در علوم انسانی [به منظور شناخت، برنامه‌ریزی و ضبط و مهار پدیده‌های انسانی] در راستای سعادت واقعی بشر ضرورتی انکارناپذیر و استفاده از عقل و آموزه‌های وحیانی در کنار داده‌های تجربی و در نظر گرفتن واقعیت‌های عینی و فرهنگ و ارزش‌های اصیل جوامع، شرط اساسی پویایی، واقع‌نمایی و کارایی این‌گونه پژوهش‌ها در هر جامعه است.

پژوهش کارآمد در جامعه ایران اسلامی در گرو شناخت واقعیت‌های جامعه از یک‌سو و اسلام به عنوان متقن‌ترین آموزه‌های جهان و مسائل و اساسی‌ترین مؤلفه فرهنگ ایرانی از سوی دیگر است؛ از این‌رو، آگاهی دقیق و عمیق از معارف اسلامی و بهره‌گیری از آن در پژوهش، بازنگری و بومی‌سازی مبانی و مسائل علوم انسانی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

توجه به این حقیقت راهبردی از سوی امام خمین (ره) بنیانگذار جمهوری اسلامی، زمینه شکل‌گیری دفتر همکاری حوزه و دانشگاه را در سال ۱۳۶۱ فراهم ساخت و با راهنمایی و عنایت ایشان و همت اساتید حوزه و دانشگاه، این نهاد علمی شکل گرفت. تجربه موفق این نهاد، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های آن فراهم آورد و با تصویب شورای گسترش آموزش عالی در سال ۱۳۷۷ «پژوهشکده حوزه و دانشگاه» تأسیس شد و در سال ۱۳۸۲ به «مؤسسه پژوهشی حوزه و دانشگاه» و در سال ۱۳۸۳ به «پژوهشگاه حوزه و دانشگاه» ارتقا یافت.

پژوهشگاه تاکنون در ایفای رسالت سنگین خود خدمات فراوانی به جوامع علمی ارائه نموده است که از آن جمله می‌توان به تهیه، تألیف، ترجمه و انتشار ده‌ها کتاب و نشریه علمی اشاره کرد.

کتاب حاضر به عنوان متن درسی در زمینه «درس آموزه‌های روان‌شناختی در قرآن» برای دانشجویان رشته‌های روان‌شناسی، علوم تربیتی و علوم قرآن و حدیث در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد فراهم آمده است که البته دیگر علاقه‌مندان به این زمینه تحقیقی نیز می‌توانند از آن بهره‌مند شوند.

از استادان و صاحب‌نظران ارجمند تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این پژوهشگاه را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی یاری دهند.

در پایان پژوهشگاه بر خود لازم می‌داند از مؤلف محترم اثر حجیت‌الاسلام دکتر محمد کاویانی و همکار ایشان حجیت‌الاسلام علی‌احمد پناهی و از ناظران گرامی اثر آیت‌الله سیدمحمد غروی و نیز دکتر علی فتحی آشتیانی سپاسگزاری نماید.

www.ketab.ir

فهرست مطالب

مقدمه بازده ۹

۱	فصل اول: کلیات	۱
۱	اهداف آموزشی	۱
۲	مراد از رهیافت قرآنی چیست؟	۲
۳	روان‌شناسی در رهیافت قرآنی	۳
۵	تفاوت دیدگاه‌ها و افق‌ها	۵
۸	اهداف نظری روان‌شناسی با رهیافت قرآنی	۸
۹	اهداف کاربردی روان‌شناسی با رهیافت قرآنی	۹
۹	ضرورت روان‌شناسی با رهیافت قرآنی	۹
۱۰	روش‌شناسی روان‌شناسی با رهیافت قرآنی	۱۰
۱۱	جایگاه روان‌شناسی با رهیافت قرآنی در میان علوم	۱۱
۱۳	پیش‌فرض‌های روان‌شناسی اسلامی	۱۳
۱۴	فرضیه‌های روان‌شناختی در قرآن	۱۴
۱۶	موضوعات روان‌شناختی قرآنی	۱۶
۱۹	مسائل روان‌شناختی با رهیافت قرآنی	۱۹
۲۲	عواطف و انفعالات از نگاه قرآن	۲۲
۲۳	مفاهیم اساسی روان‌شناسی اسلامی	۲۳
۲۴	رویکردهای روان‌شناسی اسلامی	۲۴
۲۷	خلاصه فصل	۲۷

۲۹	فصل دوم: مبانی روان‌شناسی در رهیافت قرآنی	۲۹
۲۹	اهداف آموزشی	۲۹
۳۰	مبانی انسان‌شناختی روان‌شناسی از دیدگاه قرآن	۳۰
۴۱	مبانی هستی‌شناختی	۴۱

۴۹	مبانی اعتقادی
۵۶	خلاصه فصل

۵۷	فصل سوم: احساس، ادراک و شناخت
۵۷	اهداف آموزشی
۶۰	ادراک حسی از دیدگاه قرآن
۶۳	جایگاه احساس و ادراک در قرآن
۶۴	صوت از دیدگاه قرآن
۶۶	رنگ از دیدگاه قرآن
۶۷	عوامل مؤثر بر ادراک و خطاهای ادراکی
۷۲	ادراک فراحسی در قرآن
۷۲	۱. تسبیح‌گویی کوه با هم‌ماه با داوود(ع)
۷۳	۲. بویایی از راه در
۷۳	۳. غیب‌بینی و پیشگویی
۷۴	۴. وحی
۷۵	۵. الهام
۷۵	۶. رؤیای صادقه
۷۶	۷. علم لدنی
۷۷	فرق تله‌پاتی و مکاشفه
۷۸	شناخت در قرآن
۸۰	فراشناخت در قرآن
۸۲	امور فوق ادراک در قرآن
۸۴	خلاصه فصل

۸۵	فصل چهارم: انگیزش در قرآن
۸۵	اهداف آموزشی
۸۶	مفهوم انگیزه و واژه‌های نزدیک
۸۸	عوامل مؤثر بر انگیزش
۹۱	تقسیم‌بندی انگیزه‌ها
۹۱	انگیزه‌های ذاتی و اکتسابی
۹۳	انگیزه‌های دنیوی و اخروی
۹۶	انگیزه‌های مثبت و منفی
۹۷	انگیزه‌های فیزیولوژیک، روان‌شناختی، اجتماعی

۹۹	تقسیم‌بندی‌های دیگر
۱۰۰	تعارض انگیزه‌ها
۱۰۱	تعارض بین انگیزه‌های مادی و معنوی
۱۰۳	کنترل و تدبیر انگیزه‌ها
۱۰۴	انحراف و کنترل انگیزه‌های ذاتی
۱۰۵	انحراف و کنترل انگیزه‌های اکتسابی
۱۰۶	انگیزه رقابت
۱۰۷	سلسله‌مراتب انگیزه‌های معنوی
۱۰۹	انگیزه پرستش
۱۱۲	خلاصه فصل
۱۱۳	فصل پنجم: رشد از دیدگاه قرآن
۱۱۳	اهداف آموزشی
۱۱۴	رشد جسمانی
۱۱۶	دوره اول: رشد پیش از تولد
۱۱۷	دوره دوم: رشد کودکی
۱۱۸	دوره سوم: رشد نوجوانی
۱۱۹	دوره چهارم: رشد جوانی
۱۱۹	دوره پنجم: رشد میانسالی
۱۲۰	دوره ششم: رشد سالمندی
۱۲۱	دوره هفتم: رشد روانی پس از مرگ
۱۲۱	رشد اخلاقی
۱۲۶	رشد متعالی
۱۲۶	تعریف رشد متعالی
۱۲۸	عناصر موجود در تعریف رشد متعالی
۱۳۰	امکان رشد متعالی
۱۳۱	شرایط و مقدمات رشد متعالی
۱۳۲	پیوستاری بودن رشد متعالی
۱۳۴	مصادق‌ها، نشانه‌ها و آثار رشد متعالی
۱۳۸	مصادق‌ها، نشانه‌ها و آثار رشدنا یافتگی متعالی
۱۳۹	جهت‌گیری مثبت و منفی در رشد متعالی
۱۴۱	رابطه رشد متعالی با ابعاد دیگر رشد
۱۴۳	خلاصه فصل

۱۴۵	فصل ششم: روان‌شناسی اجتماعی (بیش‌نیازها)
۱۴۵	اهداف آموزشی
۱۴۶	تعریف روان‌شناسی اجتماعی
۱۴۶	روش تحقیق در روان‌شناسی اجتماعی از دیدگاه قرآن
۱۴۹	الف) توصیف جوامع و اقوام گذشته
۱۴۹	هنجارهای اجتماعی مبتنی بر ارزش‌های اجتماعی هستند
۱۵۳	برخی هنجارهای اجتماعی موجود در قرآن
۱۵۷	رفتارهای اجتماعی و میان‌فردی قرآنی
۱۵۹	قواعد کلی مربوط به ارزش‌ها و هنجارها
۱۶۱	ب) تجویزهای اجتماعی قرآن
۱۶۱	تجویز ایجابی اجتماعی در قرآن
۱۶۵	تجویز سلبی اجتماعی در قرآن
۱۶۶	ج) ارائه راهکارهای کلی برای برپایی و تقویت جامعه قرآنی
۱۷۶	خلاصه فصل
۱۷۷	فصل هفتم: روان‌شناسی اجتماعی (مفاهیم)
۱۷۷	اهداف آموزشی
۱۷۸	ادراک اجتماعی
۱۷۸	ارتباط غیر کلامی
۱۸۰	اسناد
۱۸۲	نگرش
۱۸۷	پیشداوری
۱۹۱	جاذبه‌های میان‌فردی
۱۹۱	عوامل درونی جاذبه میان‌فردی در متون اسلامی
۱۹۳	عوامل بیرونی جاذبه میان‌فردی در متون اسلامی
۱۹۵	پرخاشگری
۱۹۹	رفتار حمایتی
۲۰۰	شیوه‌های ایجاد رفتار حمایتی از دیدگاه قرآن
۲۰۱	انواع رفتار حمایتی از دیدگاه اسلام
۲۰۲	نفوذ اجتماعی
۲۰۲	همنوایی، مطلوب یا نامطلوب؟
۲۰۵	اطاعت و اجابت
۲۰۷	پویایی‌های گروه

۲۰۸	روى آورد اسلام به فعاليت گروهى
۲۱۴	خلاصه فصل
۲۱۵	فصل هشتم: سلامت روانى
۲۱۵	اهداف آموزشى
۲۱۷	مفهوم شناسى سلامت روانى در قرآن كريم
۲۲۰	اهداف سلامت روانى از ديده گاه قرآن
۲۲۱	الف) پيشگيرى
۲۲۲	ب) درمان
۲۲۳	ج) مراقبت
۲۲۴	ابعاد و مؤلفه هاى سلامت روانى در قرآن كريم
۲۲۴	نگرش ها و بازخوردهاى نسبت به خود
۲۲۵	نگرش ها و بازخوردهاى نسبت به ديگران
۲۲۶	نگرش ها و بازخوردهاى نسبت به زندگى
۲۲۷	نگرش ها و بازخوردهاى نسبت به خدا
۲۲۷	اساسى ترين نيازهاى انسان از نگاه قرآن
۲۲۸	نيازهاى زيستى
۲۲۹	نيازهاى روان شناختى
۲۳۲	نيازهاى معنوى
۲۳۴	ديندارى و سلامت روانى
۲۴۰	رفتارهاى اخلاقى و سلامت روانى
۲۴۲	آسيب هاى اعتقادى و اخلاقى و اختلال در سلامت روانى
۲۴۲	عوامل آسيبزا در سلامت روانى
۲۴۵	مهم ترين عوامل بيمارى روانى و روحى از نگاه قرآن
۲۴۹	خلاصه فصل
۲۵۱	فصل نهم: روان شناسى مثبت
۲۵۱	اهداف آموزشى
۲۵۲	مقدمه
۲۵۴	خود مثبت
۲۵۶	خودارزشيابى كلى (عزت نفس)
۲۵۷	خودكارامدى (اعتماد به نفس): مثبت انديشى
۲۵۸	راهبردهاى كنار آمدن با تنيدگى (استرس)

۲۵۹	هیجان‌های مثبت (گذشته و حال)
۲۶۰	- شادمانی
۲۶۳	- تفریح
۲۶۴	- رضامندی
۲۶۵	- آرامش
۲۶۷	هیجان‌های مثبت (مربوط به آینده)
۲۶۷	- امیدواری
۲۶۸	- خوش‌بینی
۲۶۹	- نگاه به آینده
۲۷۰	- اعتماد
۲۷۰	- روابط مثبت
۲۷۲	الف) رابطه مثبت در خانواده
۲۷۷	ب) دوستی
۲۷۸	ج) روابط اجتماعی
۲۸۰	رفتارهای مثبت
۲۸۲	خلاصه فصل
۲۸۳	منابع و مأخذ
۲۹۰	نمایه‌ها